

Отже, дискурс масової літератури являє собою спосіб вербальної суспільної інтеракції, матеріальним продуктом якої є формульний текст, а духовним – соціальні уявлення. Розпізнання соціальних уявлень в різних культурах в різні періоди часу, а також моделювання закономірностей їх динаміки цілком відповідає комунікативно-функціональній парадигмі лінгвістики, орієнтованій на культурно-діяльнісне та соціально-психологічне представлення феномена мови, а тому складає серйозну **перспективу** панорамного дослідження.

Література

Бакулин М.А. Жанрово-стилистические особенности современной массовой литературы / М.А. Бакулин. – Режим доступу: <http://rudocs.exdat.com/docs/index-140213.html> Дейк ван Т.А. Стратегии понимания связного текста / Т.А. ван Дейк, В. Кинч // Новое в зарубежной лингвистике. Когнитивные аспекты языка. – М.: Прогресс, 1988. – Вып. 23. Делез Ж. Логика смысла / Жиль Делез. – М.: Академия, 1995. – 298 с. Кавелли Дж. Г. Изучение литературных формул / пер. с англ. Е. М. Лазаревой // Новое литературное обозрение. – 1996. – № 22. С. 33-64. Макаров М.Л. Основы теории дискурса / М.Л. Макаров. – М.: Гнозис, 2003. – 280 с. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации / Г.Г. Почепцов. – М.: Рефл-бук, К.: Ваклер. – 2001. – 656 с. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Е.А. Селиванова. – К.: ЦУЛ, Фитосоциоцентр, 2002. – 336 с. Сидорова М.Ю. Квалифицированный читатель и массовая литература: (Лингвистический аспект проблемы) // Библиотека в эпоху перемен. – М., 2003. – Вып. 4. – С. 16-25. Черняк М.А. Массовая литература XX века / М.А. Черняк. – 3-е изд. – М.: Флинта; Наука, 2007. – 432 с. Эко У. Роль читателя. Исследования по семиотике текста / Перев. с англ. и итал. С. Д. Серебряного. – СПб.: Симпозиум, 2007. – 502 с. Fiske J. Reading the popular / John Fiske. – 2. ed. – London: Routledge, 2011. – 194 p. Kreuzer H. Trivialliteratur als Forschungsproblem: Zur Kritik des deutschen Trivialromans seit der Aufklärung // Veränderungen des Literaturbegriffs. Fünf Beiträge zu aktuellen Problemen der Literaturwissenschaft / Helmut Kreuzer. – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1975. – S. 7-26. McKinlay A. Social Representations: A conceptual critique / Andrew McKinlay, Jonathan Potter // Journal for the Theory of Social Behaviour. – Vol. 17/4. – 1987. – P. 471-487. Moscovici S. The phenomenon of social representations // Social Representations. – Cambridge, 1984. – P. 3-69. Nutz W. Der Trivialroman, seine Formen und Hersteller / Walter Nutz. – Köln: Westdeutscher Verlag, 1962. – 119 S. Potter J. Some problems underlying the theory of social representations / Jonathan Potter, Ian Litton // British Journal of Social Psychology. – 1985. – Vol. 24. – P. 81-90. Shiffrin D. Approaches to Discourse / D. Shiffrin. – Oxford; Cambridge: University Press, 1994.

УДК 811.112.2'42

САВОШ Л. М.

(Київський національний лінгвістичний університет)

ТЕКСТ ЯК ОСНОВНА КОМУНІКАТИВНА ОДИНИЦЯ МОВИ

Стаття присвячена основним підходам розуміння тексту, визначенню його сутності і систематизації багатоаспектності вивчення поняття "текст", який розглядається як комунікативна одиниця мови.

Ключові слова: текст, комунікація, мовленнєва організація тексту, лінгвістика тексту.

Савош Л. М. Текст как основная коммуникативная единица языка. Стаття присвячена основним підходам к пониманию текста, определению его сущности и систематизированию многоаспектности изучения понятия "текст", который рассматривается как коммуникативная единица языка.

Ключевые слова: текст, коммуникация, речевая организация текста, лингвистика текста.

Savosh L. M. Text as the main communicative language unit. This article addresses the main approaches to text understanding and its essence defining. Multiple aspects of 'text' notion research which is considered as a communicative language unit are systematized.

Key words: text, communication, speech text organization, text linguistics.

Постановка наукової проблеми та її значення. Текст став об'єктом різноаспектного вивчення з точки зору психології його створення, як продукту мовленнєво-розумової діяльності суб'єкта. Правильність побудови тексту, який може бути усним і письмовим, пов'язана з відповідними вимогами – зовнішньою зв'язністю, внутрішньою побудовою, можливістю своєчасного сприйняття, забезпечення необхідних умов комунікації [Ярцева 2002]. Тому мовленнєва організація тексту, яка відповідає його інформаційно-комунікативним якостям, особливо привертає увагу вчених. Лінгвістичний аспект мотивується розвитком функціональної стилістики і потребами масової комунікації [Валгина 2003].

В коло інтересів багатьох гуманітарних наук текст вводить визнання його комунікативної сутності. Помітнішим стає зв'язок тексту з комунікативною діяльністю, тому що він відображає мову в реальному спілкуванні. Зі стрімким розвитком економіки, індустрії, техніки пов'язані зміни у мовній комунікації. Вона стає більш відкритою і незавершеною, поліжанровою, що спричиняє появу нового бачення тексту, його змісту і форми.

Мета даної роботи полягає у комплексному аналізі підходів до вивчення тексту як вищої форми реального вияву комунікативної сутності мови.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- Розглянути в рамках обраної теми коло відповідних теоретичних проблем.
- Проаналізувати існуючі в мовознавстві підходи до вивчення тексту.
- Визначити сутність тексту як основної комунікативної одиниці.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

Саме поняття "текст" існує давно, але в термінологічному розумінні вживається відносно недавно. Теоретичне вивчення тексту почалося у другій половині XX століття і пов'язане з дослідженнями лінгвістики, прагматики, семантики, семіотики, герменевтики, психології тощо. Різноманітність тлумачень тексту обумовлена його складністю, можливістю по-різному його розглядати й інтерпретувати, що, в свою чергу, унеможливило вирішення проблеми створення текстової типології. До сьогодення не існує її єдиної багатоаспектної класифікації. Так, О. Ворожбитова зазначає, що у мовознавстві налічується понад триста визначень тексту [Ворожбитова 2005, с. 214].

У сучасній лінгвістичній теорії текст стає одним з найважливіших об'єктів дослідження [Колшанский 1984, с. 90]. Г. В. Колшанский вважає за необхідне повернутися до початкового розуміння мови як усної форми спілкування людини, незважаючи на стереотипи, пов'язані з категорією тексту як мовленнєвим продуктом письмового характеру. "Будь-яка частина, уривок, сегмент спілкування, який інформативно повноцінний, а, отже, і структурно маркований, являє собою таку одиницю мови (насамперед усної), яка містить в собі всі ознаки оформленості, завершеності й цілісності [Колшанский 1984, с. 92]. Тим самим автор наголошує, що "сучасна лінгвістика тексту комунікативна за своєю сутністю" [Колшанский 1984, с. 122]. Комунікативність лінгвістики тексту "змушує відмовитися від традиційної ізоляції мови як предмету вузьколінгвістичного опису" [Колшанский 1984, с. 122-123]. Г. В. Колшанский визначає текст як основну одиницю спілкування, тобто як основну комунікативну одиницю.

Іншої думки дотримується І. Р. Гальперін, посилаючись на філософське і лінгвограматичне тлумачення категорії, і визначає текст як лінгвістичну категорію, яка характеризується набором специфічних ознак у плані вираження і в плані змісту [Гальперин 1981]. "Текст – це дане, яке має свої характерні типові параметри і категорії [Гальперин 1981, с. 135]". Під цими категоріями автор розуміє інформативність, когезію, континуум, модальність, інтеграцію, завершеність тексту. Вчений трактує текст як "витвір мовленнєво-творчого процесу, якому притаманна завершеність, об'єктивована у формі письмового документу, літературно оброблена у відповідності до типу цього документу, витвір, який складається з назви (заголовку) і ряду особливих одиниць (надфразових одиниць), об'єднаних різними типами лексичного, граматичного, логічного і стилістичного зв'язків, який має певну ціленаправленість і прагматичну настанову" [Гальперин 1981, с. 18]. На погляд Гальперіна, текст є графічним відображенням дійсності, це письмовий варіант підготовленого, продуманого мовлення, а не зафіксований варіант спонтанної, непослідовної комунікації. Непідготовлене мовлення – це процес, рух, тому воно нестабільне і не може вважатися текстом, оскільки його характеристики протистоять властивостям тексту, який за своєю природою не є спонтанним. І. Р. Гальперін переконаний, що текст має подвійну природу – стан спокою і руху. Представлений у послідовності мовних лексичних і граматичних одиниць, він знаходиться в стані спокою, а ознаки руху виступають в ньому імпліцитно. Але коли текст читається, він перебуває в стані руху, і тоді, відповідно, ознаки спокою представлені в ньому приховано. Під час читання тексту відбувається перекодування повідомлення. Сигнали коду, розраховані на зорове сприйняття, трансформуються в слухові сигнали, не втрачаючи повністю характеристик першого коду [Гальперин 1981, с. 19].

Таким чином, відмінною рисою підходу І. Р. Гальперіна до тексту є його беззаперечна орієнтація на письмову форму мовлення.

З цього витікає, що текст можна розглядати лише в письмовій формі. Таке розуміння притаманне також традиційній лінгвістиці, тому що вся історія сучасного мовознавства пов'язана з дослідженнями письмових текстів.

Л. В. Щерба вважає цілком природним аналіз тексту, який реалізований як у друкованому, так і в усному вигляді. Вчений наголошує на тому, що мовленнєва діяльність кожного мовця виражена у формі непідготовленої усної комунікації. Автор ототожнює тексти з мовним матеріалом, сутність якого полягає в можливості виокремити "всі мовні величини, якими ми оперуємо у словнику і граматиці" [Щерба 1974, с. 26]. Залишивши поза увагою традиційне для

мовознавства висування комунікації на перший план, текст потрібно вивчати двосторонньо – з позиції говоріння і розуміння. Останнє також вважається суттєвим для лінгвістики – "мовний матеріал поза процесами розуміння буде мертвим" [Щерба 1974, с. 26]. Тексти, на думку вченого, – це "сукупність всього, що кажуть і розуміють у певній конкретній ситуації в ту чи іншу епоху життя даної суспільної групи" [Щерба 1974, с. 26].

В. Г. Адмони, навпаки, вважає, що навряд чи є підстави вважати, що письмова фіксація усної мови (що виникла історично досить пізно) створила такі нові структурні властивості мови, притаманні саме письмовій формі, які дозволили б вважати текст одиницею тільки письмового рівня. Зрозуміло, що детальна обробка письмової форми мови, включаючи і стилістичну характеристику, створює більш наочне уявлення про впорядкованість письмового тексту в порівнянні з його усною формою. Однак по суті це лише початкова примітивна картина – більш сувора стилістична і логічна коректність тексту не торкається його основних властивостей, що проявляються в первинній – усній – сутності мови, і не дає підстав відносити текст як категорію мови тільки до письма. Ілюзія самостійності писемної мови породжена частково технічними обставинами матеріального бачення тексту, але не його сутністю. Якими б не були особливості письмової мови, починаючи від обробленого стенографічного запису і закінчуючи мовою художньої літератури, вони не створюють ні особливого змісту тексту, ні його особливої структури. Проблема визначення тексту однаково охоплює як усне, так і письмове мовлення і підлягає дослідженню в рівній мірі в цих двох планах [Адмони 1994].

Питання співвідношення усного і писемного мовлення є фундаментальним у лінгвістиці. В. Гумбольдт дотримується думки, що між мовою і письмом існує постійний зв'язок. Для нього висновок про первинність усної комунікації є очевидним, тому що "мовні знаки – це завжди звуки" [Гумбольдт 1984, с. 302].

Погляд класика світового мовознавства чітко відображає головну тенденцію у вирішенні фундаментального питання про співвідношення письмової усної форм мовлення. Цю традицію продовжують і представники новітньої лінгвістики. Так, Л. Р. Зіндер стверджує, що письмове мовлення є фікцією. Реальним мовлення стає лише тоді, коли здійснюється акт комунікації, наприклад, під час читання тексту [Зіндер 1982, с. 21].

На сучасному етапі розвитку теорії тексту він постає як більш складний, ніж мова, лінгвістичний об'єкт, який має безпосередній зв'язок з людиною, з єдністю мовленнєвої та немовленнєвої діяльності, з мисленням і свідомістю. Текст вивчається як складний комунікативний механізм, він слугує посередником спілкування для передачі інтенції адресанта, яка інтерпретується адресатом.

Поліщук Н. П. також переконана, що текст є вищою комунікативною одиницею, семантика якої включає комунікативний і прагматичний аспекти, тому актуальним є аналіз умов, які забезпечують створення та сприйняття розуміння тексту [Поліщук 2007]. Авторка називає текст "ідеальною комунікативною одиницею, яка прагне до смислової замкнутості, констатуючою ознакою якої, проте, є зв'язність, яка виявляється кожного разу в інших параметрах, на різних рівнях тексту і у різній сукупності частих зв'язків" [Поліщук 2007].

Аналіз наукових праць з окресленої проблеми надав підстави констатувати, що в сучасній лінгвістиці тексту чітко простежується його комунікативна сутність.

На основі комплексного вивчення підходів можна зробити **висновок**, що текст є реалізацією комунікації і може бути представлений як в усній, так і в письмовій формах. На наш погляд, в однаковій мірі текстом можна вважати зафіксоване на письмі підготовлене й усне спонтанне мовлення.

Текст виступає основною комунікативною одиницею мови, продуктом мовленнєвої творчої діяльності людини, який уможливорює спілкування і взаєморозуміння між людьми. В процесі комунікації ми говоримо не окремими, розрізненими реченнями, а текстами. Кожен акт комунікації здійснюється за допомогою текстів, які повинні мати логічне завершення. Дослідник мовних явищ отримує саме текст, як початковий матеріал для аналізу.

Перспективи подальшого дослідження. Питання щодо розуміння природи тексту є недостатньо дослідженим, тому залишається актуальним. Подальше вивчення цієї проблеми буде спрямоване на визначення сутності тексту як основної комунікативної одиниці мови.

Література

Адмони В. Г. Система форм речового висказывания / В. Г. Адмони. – СПб.: Наука, 1994. – 151 с. Валгина Н. С. Теория текста: [учеб. пособ.] / Валгина Н. С. – М.: Логос, 2003. – 280 с. Ворожбитова А. А. Теория текста: Антропоцентрическое

направление / Ворожбитова А. А. – М., 2005. *Гальперин И. Р.* Текст как объект лингвистического исследования / Гальперин Илья Романович. – М., 1981. – 140 с. *Гумбольдт В. фон.* Избранные труды по языкознанию; пер. с нем. Г. В. Рамишвили / Гумбольдт В. фон. – М.: Прогресс, 1984. – 400 с. *Зиндер Л. Р.* Лингвистика текста и филология // Тезисы докладов научно-методической конференции "Просодия текста". – М.: МГПИЯ, 1982. – С. 19-22. *Колшанский Г. В.* Коммуникативная функция языка и структура текста / Колшанский Г. В. – М.: Наука, 1984. – 175 с. *Лингвистический энциклопедический словарь* / [под ред. В. Н. Ярцевой; Ин-т языкознания АН СССР]. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2002. – 709 с. *Поліщук Н. П.* Специфіка лінгвістичного піходу до тексту як одиниці комунікації / Поліщук Н. П. // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Мова, освіта, культура : наукові парадигми і сучасний світ: Філологія. Педагогіка. Психологія. – 2007. – Вип. 15. – С.68-71. *Щерба Л. В.* Языковая система и речевая деятельность / Щерба Л. В. – Л., 1974. – 432 с.

УДК 811'42.133.1

САВЧУК Р. І.

(Київський національний лінгвістичний університет)

НАРАТИВНА ТЕХНІКА ХУДОЖНЬОЇ ПСИХО-ОПОВІДІ

У статті розглядаються наративні стратегії художнього текстотворення, а саме аналізуються наративна техніка і специфіка психо-оповіді в художньому тексті.

Ключові слова: наративна техніка, оповідач, гетеродієгетичний оповідач, оповідь, психо-оповідь.

Савчук Р. І. Нарративная техника художественного психо-повествования. В статье рассматриваются нарративные стратегии художественного текстостроения, а именно анализируются нарративная техника и специфика психо-повествования в художественном тексте.

Ключевые слова: нарративная техника, повествователь, гетеродиегетический повествователь, повествование, психо-повествование.

Savchuk R. I. Narrative Technique of Psycho-Narrative. This paper focuses on revealing the narrative strategies which determine the literary text organization. Narrative techniques and peculiarities of psycho-narrative in a literary text have been singled out and analyzed.

Key words: narrative technique, narrator, heterodiegetic narrator, narrative, psycho-narrative.

Постановка наукової проблеми та її значення. Визначальною ознакою сучасних лінгвістичних студій є звернення останніх до наратива як упорядкованої системи смислів, що, на нашу думку, поглиблює і значно розширює вивчення внутрішньо текстових механізмів функціонування та прояву авторської та/або персонажної свідомості в художньому творі.

Наратологічний експансіонізм [Kindt 2009, p. 35] у філологічній науковій думці висунув на авансцену основні способи творення оповідної реальності в художньому тексті та його наративну організацію. Відтак, **актуальність** пропонованої статті визначається спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень до трактування наративну як форми пізнання і як соціального та культурного механізму продукування і відтворення знання.

Метою нашої розвідки є з'ясування основних наративних стратегій психо-оповіді в оповідному просторі роману « Les merveilleux nuages » французької письменниці другої половини ХХ ст. Франсуази Саган.

Об'єктом дослідження виступає психо-оповідь, в якій реалізується функція оповідного зображення. **Предмет** дослідження становлять наративні стратегії побудови психо-оповіді у названому романі.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Поштовхом до "наративного повороту" [Kreiwirth 1994, p. 61] у філологічних дослідженнях можна, без сумніву, вважати ідею Цветана Тодорова про те, що наратив є дискурсом, а не просто серією подій [Тодоров 2006, с. 41]. Останні як компоненти історії перетворюються в неї завдяки тому, що представлені в дискурсі [Тодоров 2006, с. 41], і саме через репрезентацію цих подій у дискурсі вони й стають історією, тобто формують смислове навантаження художнього твору.

У нашій розвідці ми оперуємо терміном **оповідний** та похідними від нього оповідний простір, оповідь, оповідач, оповідна схема, виходячи, по-перше, з розуміння терміна оповідний як того, що реалізує повідомлення та передає інформацію [Словарь лингвистических терминов 2007]. По-друге, названі елементи художньої реальності мають вузькі та конкретні